

- POSPÍŠIL, I. (1986): *Labyrint kroniky: pokus o teoretické vymezení žánru*. Brno.
- POSPÍŠIL, I. (1990): *Čtyři podobizny. Robert Porter: Four Contemporary Russian Writers. Berg Publishers, Oxford – New York – Munich 1989. Československá rusistika 1990, 5, s. 288–291.*
- POSPÍŠIL, I. (1998): *Spálená křídla: malý průvodce po české recepci ruské prózy 70. a 80. let 20. století*. Brno.
- POSPÍŠIL, I. (2016): *Sovetskije žurnal'nyje diskussii konca 60-ch i načala 70-ch gg. XX veka kak priznak vremeni*. Warszawa. V tisku.

Slovanské literatury a jazyky v objetí politiky

POSPÍŠIL, I., PRZYBYLSKI, M., ŠAUR, J. a kol.: *Slovanské literatury a jazyky v objetí politiky (20. století)*. Brno: Masarykova univerzita. 2015. 165 s. ISBN 978-80-210-8068-3.

Kolektivní monografie *Slovanské literatury a jazyky v objetí politiky (20. století)* se primárně zaměřuje na korelační vztahy jazyka, literatury a politiky. O publikaci platí latinské pars pro toto, kdy ve své podstatě část zastupuje celek; čili každá jednotlivá stať se specificky zaměřuje na téma úzce související s pojetím politiky a vzájemného působení na literaturu či jazyk. Politika, jakožto jedna ze základních složek společnosti, má významný vliv na člověka a potažmo i celou societu. Rámec tedy tvoří koncepce politiky, jak se manifestuje v některých slovanských jazycích a literaturách. Na vzniku se svými případovými studii a příspěvky podíleli akademičtí pracovníci a doktorandi Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.

Úvodní příspěvek Iva Pospíšila nese název *Česká a slovenská próza dneška a politika: hraniční žánry. (Několik příkladů, kritických/teoretických poznámek a pokus o typologii)*. Studie se skládá z několika částí: Mezi belles lettres a literaturou faktu: klíčové okruhy minulosti, Mezi dokumentem a příběhem/historií, Literatura a politika: volná souvislost a v neposlední řadě Problém současné podoby memoárů. Autor analyzuje současnou podobu memoárů na řadě českých a slovenských příkladů a zdůrazňuje jejich rozostřenost, názorovou uhybavost a jinotajnost, které jako by odpovídaly charakteru dnešní doby.

Další studií je *Politický pamflet jako dokument doby* z pera Elišky Gunišové. Ústředním tématem je pojetí slovenské literatury v období socialismu. V této souvislosti tvoří parciální část i zmínky o české literatuře (tehdejší Československo). Autorka se soustřeďuje zejména na dvě jména – Dominik Tatarka a Ladislav Mňačko. Své pojednání spojuje s cenzurou uvedeného období. E. Gunišová demonstruje období reprezentace a pojetí literatury na dvou pólech: „V historii není zcela

obtížné identifikovat momenty, kdy se literatura současně stávala aktivní nositelkou politických myšlenek v rámci politického boje [...] naopak, kdy literatura politiku zcela opomíjela a stavěla se k ní indiferentně.“ Autorka zkoumá nepříznivý vliv politiky na literární tvorbu a akcentuje fakt, že v období komunismu byla funkce literatury poplatná aktuálnímu režimu; tedy spisovatelé se museli přizpůsobit ideologii i vlastní tvorbou. Literatura nastavuje aktuální době zrcadlo, aktuálnost je tedy relevantním prvkem literatury. Podstatným faktorem je i individuální vztah k politice z hlediska autora.

Jaroslava Smejkalová se ve své studii s názvem *Občan básník Zbigniew Herbert* věnuje ideologicky pojaté literatuře, kdy úlohou spisovatelů bylo tvořit díla poplatná aktuálnímu režimu; zde se autorka zaměřuje na období komunismu v polském prostředí. Jmenuje literáty jako například Tadeusz Różewicz nebo Wisława Szymborska. Ústředním bodem práce je básník Zbigniew Herbert, který se ve své tvorbě k soudobému režimu vyjadřuje kriticky. Do popředí zájmu se dostala postava pan Cogito, přičemž se autorka zamýšlí nad její koncepcí; tato postava se objevuje ve více Herbertových pracích. Součástí příspěvku je i interpretace básně Poslání Pana Cogito.

Michal Przybylski ve svém příspěvku s názvem *Dvě svědectví o zamlčovaných událostech v politicky nepohodlném prostoru. O próze W. Odojewského a J. Mackiewiczze* reflektuje tvorbu a osudy dvou spisovatelů v období mezi dvěma světovými válkami. V centru zájmu studie je oblast Kresů a historické události s nimi spojené. Autor se nejprve věnuje vysvětlení výrazu Kresy z hlediska původního významu přes současné označení až po další souvislosti s názvem spojené. Těžiště práce se poté přenáší do pojednání o životě a umělecké tvorbě polského prozaika W. Odojewského. Włodzimierz Odojewski se ve svých dílech zaměřuje na člověka z hlediska jeho existence, jeho osudu. Ústředním motivem je druhá světová válka; hlouběji se mimo jiné zabývá také tematikou Ukrajiny. M. Przybylski Vyzdvihuje nejlepší díla, která autor zpracoval a akcentuje důležité motivy. Na druhé straně J. Mackiewicz se také ve svých textech zaměřil na události na území Kresů, ale z jiného úhlu pohledu. V jeho tvorbě je znatelný odpor ke komunismu a všeobecně kritický postoj. Hlavním tematickým bodem Odojewského i Mackiewiczze byly Kresy spojené s válkou, ale Odojewski se ve svých dvou posledních sbírkách přenesl do prostředí západní Evropy. M. Przybylski vyzdvihuje výjimečný literární přínos obou spisovatelů, kteří ve své tvorbě promítli jedny z nejtěžších událostí v dějinách lidstva. Na závěr se pozornost soustřeďuje na společné motivy i difference obsažené v dílech.

Tématem socialistického realismu v lužickosrbské literatuře ve 2. polovině 40. a v 50. letech 20. století se zabývá Josef Šaur. Autor se věnuje problematice dějin v uvedeném období Lužických Srbů ze širšího hlediska; tímto podává ucelený vhled do neutěšeného stavu jejich kultury, kdy docházelo k násilnému potlačování a zakázání

činnosti organizací a spolků. Parciální součást příspěvku tvoří koncepce lužickosrbské literatury; autor upozorňuje na specifické prvky a motivy užitě v dílech.

Další zajímavou statí je *Zápas člověka o lidské hodnoty v realitě 20. a 30. let 20. století* z pera Lenky Paučové. Pozornost autorky se především soustředila na životní osudy Michaila Afanasjeviče Bulgakova. Spisovatelův život byl ze značné části ovlivněn cenzurou a mnohdy se pod četnými nepříznivými okolnostmi ocitl v beznadějně situaci. Do popředí zájmu se dostalo dílo *Deníky Mistra a Markétky*, kde se autorka zaměřuje na politickou situaci Bulgakovovy současnosti.

V příspěvku *Politické divadlo na příkladu chorvatské hry Představení Hamleta ve vsi Dolní Mrduša* Iva Brešana se Kateřina Kolářová zabývá koncepcí politického divadla. V úvodu studie pokládá následující otázky: „Má v dnešní době smysl vůbec dělat politické divadlo? A pokud ano, tak jaký? Má nastavovat zrcadlo době?“ Autorka řeší problematiku politického divadla v chorvatském prostředí, kde je především nastíněn jeho vývoj v období od roku 1945, specifika a motivy. Vysvětluje výraz „politički teatar“ a popisuje jeho význam. V centu zájmu statí je hra *Představení Hamleta ve vsi Dolní Mrduša*, přičemž autorka zkoumá percepci, prvky obsažené v díle, prostředí, jazyk etc.

Pavel Pilch ve statí nazvané *Jihoslovanský komiks ve 2. polovině 20. století a jeho politické aspekty* pojednává o pojetí a percepci komiksu v prostoru bývalé Jugoslávie. Podává ucelený vhled do počátků komiksu a jeho vývoje; relevantní součástí jsou korelační vztahy komiksu a politiky. Autor se dále zaměřuje na funkci komiksu, přičemž mimo jiné zmiňuje, že sloužily i k propagandistickému účelu. Komiks jakožto druh umění mělo své zastánce i odpůrce. Jedním z odpůrců byl například Jovan Popović, který se o komiksu vyjadřoval jako o „nebezpečné droze“ či „zkažené potravě“, jak autor uvádí v příspěvku. Komiks se tak vzhledem ke komunistické ideji mnohokrát ocitl v tlaku cenzury. V závěru studie je nastíněna i současná koncepce komiksu v prostoru dřívější Jugoslávie.

Nela Martinková koncipovala svoji studii *Více socialismu, více demokracie! Jazyk bulharské politiky 90. let 20. století* z aspektu lingvistického. V příspěvku je nastíněna politická situace 90. let 20. století až do roku 2001 včetně, kdy došlo k četným transformacím a reformám. Stěžejním bodem příspěvku je koncepce jazyka v rámci politického dění.

Jazyk současné ruské politiky (Příkladová studie na materiálu soutěže Slovo roku) je téma Antona Nikolajeviče Somova. Studie se zaměřuje na koncepci soutěže Slovo roku; objasňuje vznik, směřování a cíl. Podstatnou složkou práce je zkoumání extralingvistických faktorů a jejich vlivu na jazyk, zejména pak na jeho lexikální úroveň.

Celkově vzato předkládaná publikace obsahuje kvalitní práce, jež jsou nositelkami témat, která jsou stále aktuální. Literatura v období 20. století je vzhledem k politickým událostem charakterizována častými změnami a působením cenzury. Svoboda slova by

měla být neodmyslitelným základem společnosti. Slovanské literatury byly s ohledem na svůj historický kontext utlačovány z mnoha politických důvodů. Přítomné příspěvky se k některým událostem vracejí a tímto do této problematiky přinášejí ucelený pohled.

Magdaléna Marie Sedláčková

Rusko, rusistika, bohemistika a bratři Čapkové

Ежегодник Общества братьев Чапек, № 14. Санкт-Петербург: Глобус 2015.

Činnost Společnosti bratří Čapků se sídlem v hlavním městě bývalé Ruské říše a také nyní důležitém politickém a kulturním centru Ruské federace byla prosycena úpornou prací několika sloupových členů, mezi nimi Olega Michailoviče Maleviče (1928–2013), Iriny Makarovny Poročkinové (1925–2014) a jejího muže Igora Vladimiroviče Inova (vl. jm. Ivanov, 1930–2003) a dalších, kteří přispívali k poznání díla bratří Čapků v SSSR a Rusku. Její ročenky jsou zaplněny nejen informacemi o práci jejich členů, ale také vědeckými studii, jež propojují rusistiku a bohemistiku a ruskou a českou literaturu a ukazují, jak se Rusové dívají na stěžejní díla českého písemnictví. Z recenzovaného čísla vyjímáme malé nekrology Iriny Poročkinové, mj. z pera Natalji Žakovové (s dobrými konexemi na Brno, zejména na prof. Danuši Kšicovou), a báseň o Praze z pera ruského egofuturisty Igora Severjanina (vl. jm. Igor Lotarev, 1887–1941).

O. V. Abulatovová informuje o konání mezinárodního semináře bohemistů v Praze a Světa knihy. Škoda, že autorce unikla méně utěšená reálná situace v zahraniční bohemistice a také pomíjení některých autorů a jejich titulů na oficiálních podnicích, jež jsou v ČR pořádány. Totéž platí i naopak: v českém prostředí se ekonomicky a ideologicky a tím překladatelsky prosazují jen některé proudy současné ruské literatury, takže český čtenář nemá komplexní neexpurgovanou představu – pokud nečte rusky a nesleduje současnou ruskou literární produkci – o reálné šíři ruské literatury, tvarové a tematické, nejen o té, jež se někomu názorově hodí.

Podnětná je informace o konferenci o Komenském, která se konala v městě nad Něvou v červnu 2014, a v této souvislosti přináší zprávu o aktivitě na univerzitě v polském městě Siedlce (S. M. Marčukova), kde vzniklo významné slavistické a literárněteoretické badatelské centrum. Zajímavá je studie o prvních českých encyklopedických slovnících (Rieger, Otto), kterou napsal polský bohemista Dariusz Tkaczewski (Katowice).

Miroslava Slavičková působící po léta na slavistice v švédském Lundu prolomila svou studií o Bohumilu Hrabalovi jako čtenáři a ctiteli ruské literatury hradbu